

POSTANOWIENIE

Dnia 30 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z wniosku D. M.

przy uczestnictwie E. A. i P. A.

o wpis,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 30 grudnia 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki E. A.

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 4 marca 2021 r., sygn. akt V Ca [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 4 marca 2021 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację uczestniczki E. A. od orzeczenia Sądu Rejonowego w W. z dnia 13 maja 2020 r. o wpisie w dziale II księgi wieczystej [...] – na podstawie prawomocnego wyroku o orzeczeniu rozvodu - E. A. i P. A., jako właścicieli nieruchomości w częściach ułamkowych po $\frac{1}{2}$, w miejsce dotychczasowego wpisu E. A. i P. A., jako współwłaścicieli na zasadzie ustawowej wspólności małżeńskiej.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez uczestniczkę E. A.. Skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołała się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Jej zdaniem w sprawie występuje istotne

zagadnienie prawne sprowadzające się do pytań: (1) „czy rozwiedziony małżonek, który w sprawie o podział majątku z ważnych powodów zgłosił żądanie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym może w ogóle obalić domniemanie równych udziałów w majątku wspólnym z art. 43 § 1 k.r.o. w postępowaniu o wpis do księgi wieczystej, zainicjowanym wnioskiem wierzyciela drugiego małżonka”; (2) „czy w sprawie o wpis w dziale II księgi wieczystej, sąd może odmówić rozwiedzionemu małżonkowi, którego wpis dotyczy, przeprowadzenia postępowania dowodowego w kierunku obalenia domniemania z art. 43 § 1 k.r.o. celem wykazania na podstawie art. 43 § 2 k.r.o., że toczy się sprawa o podział majątku wspólnego, w której zostało zgłoszone żądanie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym z ważnych powodów”; (3) „czy w toku postępowania wieczystoksięgowego samo wykazanie faktu zgłoszenia żądania ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym z ważnych powodów na podstawie art. 43 § 2 k.r.o. jest wystarczające do obalenia domniemania równych udziałów małżonków w majątku wspólnym z art. 43 § 1 k.r.o., czy też do obalenia domniemania z art. 43 § 1 k.r.o. konieczne jest orzeczenie sądu powszechnego, które kształtowałoby odmiennie wysokość udziałów małżonków w majątku wspólnym” (art. 234 k.p.c. w zw. z art. 43§ 1 i 2 k.r.o.); (4) „czy rozstrzygnięcie w sprawie o podział majątku wspólnego, w której zostało zgłoszone żądanie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym z ważnych powodów przeciwko zadłużonemu byłemu małżonkowi stanowi postępowanie prejudycjalne, którego przedmiot stanowi element podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w sprawie o wpis w dziale II księgi wieczystej i czy w takim przypadku sąd powinien zawiesić postępowanie wieczystoksięgowe do czasu prawomocnego zakończenia sprawy o podział majątku wspólnego” (art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 43 § 1 i 2 k.r.o.).

Ponadto, zdaniem skarżącej w sprawie zachodzi konieczność wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj. art. 626⁸ § 2 k.p.c. w zw. z art. 43 § 1 k.r.o. w zw. z art. 43 § 2 k.r.o. oraz art. 31 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz.2204, ze zm. – dalej: „u.k.w.h.”) w zw. z art. 43 § 1 k.r.o. w zw. z art. 43 § 2 k.r.o., w szczególności pod kątem rozważenia, czy wyrok rozwodowy może być podstawą wpisu w księdze wieczystej równych udziałów byłych małżonków

w majątku wspólnym w sytuacji, gdy pierwszy małżonek zgłosił żądanie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym z ważnych powodów, a wpisu w księdze wieczystej domaga się wierzyciel drugiego małżonka (w tym celu, aby przeprowadzić egzekucję z tak domniemanego udziału drugiego małżonka).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Oparcie natomiast wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga

wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć. Nie istnieje przy tym w sprawie istotne zagadnienie prawne ani potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl., z dnia 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl., z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl., i z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

Argumentacja prawna powołana przez skarżącą nie pozwala przyjąć, aby sformułowane przez nią zagadnienia prawne i wątpliwości wykładnicze mogły stać się podstawą przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Zostały one dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, a uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie dostarcza argumentów za potrzebą ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się - za aprobatą doktryny - pogląd usuwający uprzednie rozbieżności w orzecznictwie, w którym powrócono do utrwalonej praktyki, że z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwiązującego małżeństwo, własność na zasadzie wspólności łącznej ulega przekształceniu we współwłasność w częściach ułamkowych (art. 46 k.r.o w zw. z art. 1035 k.c.), a prawomocny wyrok orzekający rozwód może być podstawą wpisu w księdze wieczystej współwłasności w częściach ułamkowych na rzecz byłych małżonków (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2001 r., III CZP 16/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 4 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2005 r., I CK 701/04, „Biuletyn SN” 2005, nr 9, s. 13 i z dnia 21 lutego 2013 r., I CSK 586/12, „IC 2014, nr 10, s. 50, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2019 r., III CSK 91/19, niepubl.). Małżonkowie mają bowiem równe udziały w majątku wspólnym (art. 43 § 1 k.r.o.), a równość udziałów następuje z mocy prawa. Nie zmienia tego okoliczność, że w wypadkach określonych w art. 43 § 2

k.r.o. prawa małżonków mogą zostać orzeczeniem sądu *ex tunc* odmiennie ukształtowane.

Konsekwencją tego jest przyjęcie, że wierzytelność powstała po zniesieniu wspólności ustawowej obciążająca tylko jednego z małżonków może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej na udziale dłużnika w prawie użytkowania wieczystego, a wierzyciel jednego z małżonków po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej może prowadzić egzekucję z udziału tego małżonka we własności nieruchomości wchodzącej poprzednio w skład majątku wspólnego (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 września 1996 r., III CZP 97/96, OSNC 1996, nr 12, poz. 158 i z dnia 17 kwietnia 2015 r., III CZP 9/15, OSNC 2016, nr 4, poz. 41).

Okoliczności sprawy nie dostarczają argumentów za ponowną wypowiedzią Sądu Najwyższego w tym przedmiocie, a sprowadzają się do wątpliwości skarżącej, co do środków ochrony małżonka dotkniętego takim wpisem, który w sprawie o podział majątku wspólnego zgłosił wniosek o ustalenie nierównych udziałów.

W związku z tym dostrzeżenia wymaga, że ochrona byłego małżonka nie sprowadza się - jak twierdzi skarżąca - do możliwości powołania się na rękojmię wiary publicznej ksiąg wieczystych wobec nabywcy udziału, w przypadku naruszenia jego uprawnienia wynikającego z przepisów o podziale majątku wspólnego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna z dnia 15 października 1962 r., I CO 22/62, OSNCP 1964, nr 1, poz. 2 oraz uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2001 r., III CZP 16/01).

Małżonek niebędący dłużnikiem dysponuje bowiem środkami prawnymi, za pomocą których może przeciwdziałać egzekucji z udziału w przedmiocie wchodzącym w skład majątku wspólnego, jeżeli twierdzi, że taka egzekucja narusza jego prawa. Jeżeli dojdzie do ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym jest uprawniony do wytoczenia powództwa o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji, w takim zakresie w jakim zajęcie wykracza poza udział należący do małżonka, przeciwko któremu została skierowana egzekucja (art. 841 k.p.c.). Z kolei w celu zapobieżenia zbyciu tej części udziału, małżonek jako powód w sprawie o zwolnienie od egzekucji może ubiegać się o udzielenie zabezpieczenia

przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego (art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c.). O zabezpieczenie takie może się także ubiegać w ramach postępowania o podział majątku wspólnego, w którym wystąpiono z żądaniem ustalenia nierównych udziałów. W takiej sytuacji - zgodnie z art. 510§ 1 k.p.c.- w tego rodzaju postępowaniu będzie mógł uczestniczyć także wierzyciel, a uzyskaniu zabezpieczenia nie będzie się sprzeciwiać zasada, że jego udzielenie nie może ingerować w prawa osób niebiorących udziału w postępowaniu, w którym go udzielono (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2015 r., III CZP 9/15 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2017 r., III CSK 182/16, niepubl.).

Ponadto, sąd wieczystoksięgowy dysponując prawomocnym orzeczeniem stanowiącym podstawę wpisu nie może oczekiwać przed dokonaniem wpisu (wykreślenia) na zakończenie sprawy o podział majątku wspólnego, a w takiej sytuacji art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. nie znajduje odpowiedniego zastosowania, pozostawałoby to bowiem w sprzeczności z założeniami konstrukcyjnymi postępowania wieczystoksięgowego. W postępowaniu tym sąd orzeka jedynie o rejestracji albo odmowie rejestracji skutków zdarzeń prawnych odnoszących się do praw ujawnionych lub mających podlegać ujawnieniu w księdze wieczystej, a nie wprost o tych prawach (roszczeniach co do nich). Odpowiada temu założenie, że w postępowaniu o wpis w księdze wieczystej sąd nie rozstrzyga sporu o prawo objęte wnioskiem o wpis, lecz bada jedynie treść wniosku, treść i formę załączonych doń dokumentów i treść księgi wieczystej oraz założenie, że postępowanie to nie służy dochodzeniu praw, lecz ich ujawnianiu i ewidencjonowaniu (por. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna – z dnia 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09, OSNC 2010, nr 6, poz. 84, uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2016 r., III CZP 86/15, OSNC 2016, nr 7-8, poz. 81 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2013 r., II CSK 130/13, niepubl.). Sąd wieczystoksięgowy nie zawiesza postępowania nawet w razie śmierci uczestnika postępowania wieczystoksięgowego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2018r., III CZP 25/18, OSNC 2019, nr 4, poz. 34).

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

Sąd Najwyższy nie orzekał o kosztach postępowania kasacyjnego w sprawie nie złożono bowiem odpowiedzi na skargę, a pełnomocnik skarżącej reprezentował ją w postępowaniu kasacyjnym z wyboru.